

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Фінансове право»

на тему: «Правове регулювання фінтех-індустрії в Україні: інновації та регулятивні виклики»

Студентка групи ПР-33:

Стефанишин Анастасія Володимирівна

Керівник: к.ю.н., доц. Вербіцька М.В.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНТЕХ-ІНДУСТРІЇ.....	6
1.1. Поняття, сутність та структура фінтех-сектору в сучасній економіці.....	6
1.2. Виникнення, переваги та недоліки використання фінансових технологій	8
1.3. Європейський досвід регулювання фінтех-індустрії.....	11
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ФІНТЕХ.....	15
2.1. Правове регулювання електронних платежів та відкритий банкінг за законодавством України.....	15
2.2. Правовий статус віртуальних активів та криптовалют.....	18
2.3. Правовий аспект використання технологій штучного інтелекту та блокчейн у фінансових послугах.....	21
РОЗДІЛ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ФІНТЕХ.....	24
3.1. Наявні проблеми кібербезпеки та захисту персональних даних споживачів фінтех-послуг.....	24
3.2. Шляхи адаптації українського законодавства до стандартів Європейського Союзу у сфері фінтех.....	25
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30

ВСТУП

Актуальність та науково-практичне значення теми. Стрімкі цифрові зміни у світовій фінансовій системі зумовили виникнення і масштабування фінтех-індустрії – сектору, де фінансові послуги надаються із застосуванням новітніх технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект, віртуальні активи тощо. Для України питання правового регулювання має важливе, та навіть, критичне значення, позаяк це необхідно для забезпечення економічної стабільності, привабливості нашої держави в плані інвестицій з боку іноземних партнерів, та інтеграції в цифровий, фінансовий та економічний простір Європейського Союзу, куди так прагне вступити наша держава. Крім того, актуальність пояснюється радикальною зміною усталених фінансових послуг, так, наприклад, звичні банківські установи залишаються позаду, а на їх місце приходять онлайн-банкінги, українське населення дедалі активніше використовує криптовалюту та віртуальні активи для розрахунків, стрімко впроваджується штучний інтелект у більшість сфер суспільного життя, використовуються блокчейн-технології у смарт-контрактах. В умовах дії правового режиму воєнного стану безпека фінансової інфраструктури та захист персональних даних має значення для функціонування держави в цілому, а тому фінтех-регулювання має бути не тільки всеохопним, а й передбачувати такі виклики, як кібератаки з боку ворога. А тому наукове осмислення правової природи фінтех-інновацій та пошук оптимальних моделей їх регулювання є надзвичайно своєчасним та потрібним.

Метою дослідження є здійснення теоретично-правового аналізу сучасного стану та перспектив розвитку фінтех-індустрії під впливом регулятивних викликів, що виникають у процесі впровадження фінансових інновацій, наукових рекомендацій щодо вдосконалення українського законодавства у цій галузі з врахуванням міжнародного досвіду та стандартів Європейського Союзу.

Задля досягнення мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- розкрити поняття, сутність та структуру фінтех-сектору як досить складного міждисциплінарного явища;

- дослідити генезис та сучасний стан правового регулювання фінансових технологій в Україні;
- проаналізувати міжнародний досвід регулювання фінтех-інновацій для визначення оптимальних моделей адаптації в українське законодавство;
- здійснити юридичний аналіз правового статусу електронних платежів, відкритого банкінгу, віртуальних активів;
- охарактеризувати правові аспекти використання блокчейну та штучного інтелекту у сфері фінансових послуг;
- пояснити необхідність впровадження регуляторних «пісочниць» як інструменту для підтримки стартапів;
- виявити прогалини у сфері кібербезпеки та захисту персональних даних споживачів фінтех-послуг;
- запропонувати варіанти гармонізації права України з правом Європейського Союзу – *acquis communautaire*.

Ступінь наукового дослідження теми у вітчизняній і зарубіжній літературі. Питання правового регулювання фінтех-індустрії є предметом для досліджень багатьма науковцями як на міжнародному, так і на національному рівнях. Крім того, проблематика досліджується не тільки правниками, а й економістами та науковцями в галузі технічних наук. В іноземній науці велику увагу приділяють аналізу регуляторних підходів до криптовалют, блокчейну, відкритого банкінгу. Також дослідження таких інституцій, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський центральний банк є теоретичною та правовою основою для запровадження інновацій. Значний внесок зробили такі науковці: О.Д. Гордей, Є.Г. Серeda, О.І. Горяча, О.С. Тома, О.М. Мякишевська, К.В. Добрунова, М.С. Шаренко, О.О. Дорошенко, Ю. Вашай, А.Є. Досужа, О.К. Паращенко, А.В. Кісіль, В.Ю. Пряміцин, Г.М. Мутерко, С.С. Кучерівська, М.В. Яцко, В.В. Малець, К.Г. Некіт, Ю. Півняк, Н. Гребенюк, В.О. Приходько, Т.О. Ставерська, С.П. Сас, О.Б. Солук, А.Р. Клек, М.С. Шаренко, О.М. Шевченко, Л.В. Рудич.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають в процесі створення, впровадження, надання та споживання інноваційних фінансових послуг на ринку України, а також суспільні відносини, що пов'язані з державно-правовим регулюванням цих процесів.

Предметом дослідження є сукупність норм права, які врегульовують діяльність суб'єктів фінтех-індустрії, правовий режим фінансових інновацій (електронних платежів, віртуальних активів, блокчейн-технологій та алгоритмів штучного інтелекту), а також теоретико-правові засади, наукові підходи та міжнародні стандарти, спрямовані на вдосконалення регулювання цієї сфери в Україні.

Курсова робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Перший розділ стосується теоретичних засад фінтех-індустрії, зокрема визначає поняття «фінтех» через різні наукові підходи, описує структуру сектору, а також аналізує причини виникнення фінтеху, його переваги та недоліки. Розділ 2 присвячений правовому аналізу ключових фінтех-інновацій в Україні, досліджує регулювання електронних платежів і відкритого банкінгу через Закон України «Про платіжні послуги», аналізує еволюцію законодавчих спроб врегулювати статус криптовалют та віртуальних активів, а також розглядає застосування блокчейну та технологій штучного інтелекту за відсутності належного правового регулювання. Третій розділ і висновки окреслюють актуальні проблеми кібербезпеки, захисту персональних даних і недосконалості ідентифікації користувачів у фінтех-середовищі, визначають шляхи адаптації українського права до вимог права ЄС, і підсумовують, що створення прозорого регуляторного середовища і реформування моделі нагляду є необхідною умовою для вступу України в Європейський Союз.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНТЕХ-ІНДУСТРІЇ

1.1. Поняття, сутність та структура фінтех-сектору в сучасній економіці

В межах дослідження важливо спершу визначити що таке «фінтех» в цілому. Так, А. Педич та І. Д'яконова звертають увагу на те, що «поняття «фінтех» залишається дискусійним і часто вживається неоднозначно, й навіть попри ґрунтовні розробки провідних аналітичних центрів, таких як PWC, KPMG, McKinsey, та дослідження різних науковців чіткого та однозначного підходу до його дефініції ще досі не сформовано. А тому питання розробки чіткого понятійно-категоріального апарату все одно залишається відкритим як для теорії, так і для практики» [10, с. 8].

Швейцарський науковець П. Шуфель запропонував лаконічну й водночас дуже змістовну дефініцію, згідно з якою «фінтех – це нова фінансова індустрія, що впроваджує новітні технологічні рішення для суттєвого вдосконалення фінансової діяльності». У свою чергу, Оксфордський словник як загальноприйняте тлумачне джерело, акцентує увагу на тому, що фінтех є інструментом, зокрема «фінтех – це сукупність комп'ютерних програм, інноваційних технологій, що забезпечують підтримку чи активацію банківських і фінансових сервісів» [10, с. 8-9].

З процедурної точки зору термін «фінтех» охоплює «розробку і впровадження нових додатків, процесів, продуктів і бізнес-моделей у межах індустрії фінансових послуг, і такі інновації можуть включати одну або кілька взаємодоповнюючих послуг, повний цикл надання яких здійснюється через мережу Інтернет» [10, с. 9].

А. Педич та І. Д'яконова вказують, що «у контексті історичного розвитку інституту фінансових технологій Д. Арнер та його співавтори зазначають, що популяризація цього терміна розпочалася на початку 1990-х років. Вони пов'язують його виникнення з діяльністю консорціуму «Financial Services

Technology Consortium» - масштабного проєкту, ініційованого корпорацією Citigroup для стимулювання технологічної співпраці в секторі. Однак фактичне застосування терміну «фінтех» було зафіксоване набагато раніше, ще в 1972 році. У науковій праці, присвяченій математичним моделям аналізу банківських систем, віце-президент одного з банків А. Беттінгер надав таке формулювання: «ФінТех – це акронім від фінансових технологій, що вміщують в собі банківський досвід щодо надання фінансових послуг із сучасними методами наукового управління та можливостями комп'ютерної техніки» [10, с. 9].

Ці ж авторки зауважили, що «на основі аналізу наукових джерел можна виокремити кілька ключових критеріїв, за якими дослідники визначають природу та сутність фінтеху – технологічний, галузевий та суто фінансовий. Технологічний підхід А. Беттінгера розвинув І. Лончарські, який розглянув фінтех як процес еволюції та застосування технологій, що радикально замінюють традиційні бізнес-моделі, відкриваючи при цьому нові, і досить часто ризиковані, можливості для ринку. Галузевий підхід розглядає фінтех як сформований сектор економіки чи окрему індустрію, зокрема, науковець Міку визначає його як новий сегмент фінансової індустрії, що охоплює весь спектр технологій, необхідних для організації торгівлі, корпоративного управління та надання роздрібних послуг кінцевим споживачам. Схожої позиції дотримуються дослідники школи Уортона, які характеризують фінтех як галузь економіки, сформовану компаніями, діяльність яких спрямована на підвищення загальної ефективності фінансових систем за допомогою технологічних інновацій. Фінансовий підхід акцентує увагу на функціональній зміні самої моделі грошового обігу, зокрема дослідники Хосі та Зо пропонують розглядати фінтех – як третій спосіб ведення фінансової діяльності, який є альтернативною прямого фінансування через ринки цінних паперів та непрямого фінансування через традиційні комерційні банки, створюючи автономну екосистему фінансових відносин» [10, с. 9].

За допомогою фінансових технологій можна реалізувати багато послуг та продуктів, зокрема це, як зазначає О.О. Дорошенко: «обробка платежів, онлайн- та мобільний банкінг, онлайн-кредитування, P2P-платежі, фінансове програмне

забезпечення та послуги; крім того, можна удосконалити такі сектори економіки, як транспорт, готельний бізнес, освіта, фандрайзинг тощо» [4, с. 26].

Щодо структури фінтех-сектору, то А. Педич та І. Д'яконова пропонують кілька підстав для класифікації видового різновиду фінтех-продуктів та індустрії в цілому.

Так, за сегментами ринку виділяють B2B та B2C фінтех-продукти. B2B (розшифровується як «Business-to-Business») передбачає «забезпечення програмним забезпеченням і послугами фінансових установ і бізнесу, такими як MPOS-еквайринг, створення хмарних платформ для банків, забезпечення автоматизації процесів, в той же час B2C (розшифровується як «Business-to-Consumer») орієнтується на кінцевого споживача, і передбачає впровадження, наприклад, P2P-кредитування, електронних гаманців, краудфандингу, платформ порівняння цін тощо» [4, с. 10].

За функціональною структурою виділяють: «платіжні операції – мобільні та електронні платежі (PayPal, portmone), онлайн обмін валют, використання криптовалют; онлайн-посередництво – P2P-платформи, онлайн-кредитування, краудфандинг (як-от, поширене в Україні створення «банок» в банківських застосунках для організації зборів на потреби Збройних Сил України чи в інших благодійних цілях); збір та аналіз даних (Big Data) – робо-едвайзинг; фінансовий менеджмент – планування особистого бюджету, моніторинг на основі нестандартних даних, інвестиційні майданчики; страхування (InsurTech) – P2C-страхування, кібер-страхування, технології оцінки майна і розрахунку виплат; інфраструктурні рішення – оптимізація Back-офісів, BaaS-платформи та відкриті API» [4, с. 10-11].

1.2. Виникнення, переваги та недоліки використання фінансових технологій

Стрімке зростання фінансових технологій у світі бере свій початок з 2008 року, так, власне світова фінансова криза і її руйнівні наслідки змусили суб'єктів господарської діяльності шукати шляхи оптимізації витрат, що власне і зумовило виникнення різних стартапів та бізнес-моделей. О.М. Шевченко і Л.Р. Рудич

пояснюють цей причинно-наслідковий зв'язок виникнення технологій фінтех такими чинниками: «Наслідки світової економічної кризи 2008 року спричинили суттєве зниження рівня довіри населення до традиційних банківських установ, що створило запит на альтернативні фінансові рішення. Крім того, впровадження цифрових технологій у фінансовий сектор дозволило підвищити рівень лояльності споживачів, розширити можливості управління капіталом й прискорити транзакції за одночасного зниження витрат, що в свою чергу стало підґрунтям для розквіту блокчейну та онлайн-скорингу. Не останню роль відіграло поширення високошвидкісного Інтернету та бурхливий розвиток ринку мобільних телефонів забезпечили користувачам можливість безперервного перебування у кіберпросторі та доступу до послуг он-лайн. Водночас, як наслідок, відбулась так звана «соціалізація фінансових комунікацій» - тобто розвинулись месенджери та соціальні мережі, з'явилися сервіси, засновані на горизонтальній взаємодії користувачів, такі як P2P-кредитування, краудфандинг, соціальний трейдинг. У цей період проглядається і зміна споживчих пріоритетів, так званий «фактор міленіалів», адже сучасне покоління демонструє високі вимоги до мобільності, швидкості та зручності сервісів, і залежність цієї категорії споживачів від автоматизованих систем є рушійною силою для виникнення попиту на цифрові платежі. Суттєвим чинником, що вплинув на розвиток фінтех-індустрії, стала конкуренція між технологічними компаніями, які, впроваджуючи новітні технології у фінансову сферу, тим самим мотивували своїх конкурентів пропонувати не гірші пропозиції на ринку, а в ідеалі – навіть краще, ніж у конкурента. Одним з різновидів цього є онлайн-торгівля через маркетплейси, такі як Prom.UA, OLX, Shafa тощо, які виступили каталізатором для розробки нових платіжних сервісів, електронних гаманців та систем миттєвого кредитування покупців» [15, с. 3-4].

Науковці виділяють велику кількість переваг щодо впровадження фінансових технологій. Так, О.О. Дорошенко дослідила, що «основними перевагами використання провайдерів FinTech є висока швидкість надання фінансових послуг; невелика кількість нормативних вимог (що дозволяє

провайдерам фінтех-інструментів пріоритетно займатись вдосконаленням пропонуванних фінансових технологій та зниженні затрат); можливість співпраці провайдерів фінтех-послуг з банками; полегшення доступу користувачів фінтех-послуг до миттєвих коштів на невідкладні потреби або кредити на невеликі суми для осіб з низькими доходами (наприклад, кредитні ліміти в онлайн-банкінгах); підвищення фінансової зручності для користувачів, оскільки доступ до послуг можливий із будь-якого місця, де наявний доступ до Інтернету» [4, с. 3].

О.М. Шевченко виділила такі переваги: «Фінтех-індустрія створює значні преференції для всіх суб'єктів ринку, так, для клієнтів це насамперед мінімізація комісійних витрат, здійснення платежів у режимі реального часу та інклюзивність, тобто доступ до фінансування для малого бізнесу та категорій населення, які раніше були обмежені у банківському обслуговуванні. Крім того, науковці зауважують, що фінтех сприяє подоланню інформаційної асиметрії, забезпечує ефективне ціноутворення та розширення фінансової діяльності відповідної юридичної особи через згуртування з інформаційними технологіями» [15, с. 4].

В.О. Приходько вирізняє наступне: «Сьогодні фінтех є дуже важливою ланкою фінансового сервісу, що забезпечує швидку цифровізацію страхової та інвестиційної галузей, зокрема, його значущість підтверджується наступними перевагами: швидкість і зручність, широкий спектр продуктів та послуг, вигідні умови надання послуг, персоналізація пропозицій продуктів та послуг» [11, с. 2].

З-поміж недоліків, за Л.В. Рудич, варто виділити: «недостатній рівень нормативного регулювання в результаті використання фінтех-компаніями інших бізнес-моделей, які відрізняються від типових бізнес-моделей, використовуваних традиційними установами; спонтанність прийняття рішення споживачами онлайн-послуг; обмеженість доступу до фінтеху, у зв'язку із певним рівнем вмінь користувачів літнього віку та наявності гаджетів у користувачів для можливості здійснення ними онлайн-операцій» [15, с. 4].

Схожі недоліки виділила й В.О. Приходько, серед них – «недосконала правова регламентація, ризик «спонтанних» рішень, технологічні ризики та певна обмеженість кола відвідувачів» [11, с. 2].

Потрібно детальніше зупинитись на ризиках. Шевченко О.В. стверджує, що «розвиток фінансових технологій зумовлює появу певних потенційних ризиків, які впливають на ефективність функціонування фінансової системи. До таких ризиків належать: ринковий ризик – він передбачає негативні наслідки від істотної зміни ринкової кон'юнктури; кібербезпековий ризик – виникає в результаті особливості існування фінансових технологій в цифровому середовищі; технологічний ризик – передбачає порушення безперебійності надання послуг внаслідок збоїв чи помилок у діяльності сервісу; та правові ризики, які пояснюються недостатністю захисту прав споживачів» [15, с. 4].

1.3. Європейський досвід регулювання фінтех-індустрії

Світова практика регулювання фінтех-індустрії характеризується високим рівнем децентралізації та відсутністю єдиного уніфікованого міжнародного нормативно-правового акта. Правові режими фінтеху є унікальними для кожної держави, бо ґрунтуються на особливостях національного законодавства, історичних традиціях, звичаях та особливостях правової культури кожної окремої держави. Відтак, це зумовлює індивідуальний підхід країн до формування правил законодавчого регулювання цієї сфери.

Так, в Європейському Союзі (далі – ЄС, Євросоюз) наявними є акти (директиви, регламенти, резолюції та ін.), які є основою для національного законодавства щодо фінтех-регулювання усіма державам-учасницями Європейського Союзу. Ключову роль у регулюванні на рівні Євросоюзу відіграє Європейське управління з нагляду за ринком цінних паперів (ESMA – European Securities and Markets Authority), дана інституція здійснює комплексний нагляд за інвестиційними процесами, забезпечуючи захист прав інвесторів, підтримку ринкової стабільності та стимулювання технологічних інновацій у фінансовому секторі. М.С. Шаренко зауважив: «Важливим елементом правового поля ЄС є також Загальний регламент про захист даних (GDPR), норми якого встановлюють

жорсткі стандарти конфіденційності і безпеки інформації, поширюються на всіх суб'єктів господарювання, які оперують персональними даними в Європі» [14, с. 372].

Не менш важливе значення має в правовому регулюванні фінтех-індустрії на рівні ЄС мають регламенти, директиви, резолюції та інші нормативно-правові акти, перелік яких визначив М.С. Шаренко:

- «Директива (ЄС) 2017/1371 Європейського парламенту та Ради від 5 липня 2017 року про боротьбу з шахрайством, спрямованим проти фінансових інтересів Союзу, кримінально-правовими засобами;
- Директива (ЄС) № 2018/843 Європейського парламенту та Ради від 19 червня 2018 року про відмивання грошей та фінансування тероризму;
- Директива Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2015/2366 від 25 листопада 2015 року про платіжні послуги на внутрішньому ринку, про внесення змін до Директив 2002/65/ЄС, 2009/110/ЄС та 2013/36/ЄС і Регламенту (ЄС) № 1093/2010 та про скасування Директиви 2007/64/ЄС;
- Директива Європейського парламенту і Ради 2009/110/ЄС від 16 вересня 2009 року про започаткування та здійснення діяльності установами-емітентами електронних грошей і пруденційний нагляд за нею, про внесення змін до директив 2005/60/ЄС і 2006/48/ЄС та про скасування Директиви 2000/46/ЄС;
- Директива Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2019/1153 від 20 червня 2019 року про встановлення правил, що сприяють використанню фінансової та іншої інформації для запобігання окремим кримінальним злочинам, їх виявлення, розслідування або кримінального переслідування, та про скасування Рішення Ради 2000/642/ЮВС
- Регламент (ЄС) № 260/2012 Європейського Парламенту та Ради від 14 березня 2012 року, яким встановлюються технічні та операційні вимоги до кредитних переказів та прямих дебетових списань у євро та вносяться зміни до Регламенту (ЄС) № 924/2009;

- Регламент (ЄС) 2015/847 Європейського парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про інформацію, що супроводжує грошові перекази, який скасовує Регламент (ЄС) № 1781/2006;
- Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2015/751 від 29 квітня 2015 року про міжбанківські комісії за платіжні операції з використанням платіжних карток;
- Регламент (ЄС) 2019/518 Європейського Парламенту та Ради від 19 березня 2019 року про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 924/2009 щодо певних зборів за транскордонні платежі в межах Союзу та зборів за конвертацію валют;
- Регламент (ЄС) 2022/2554 Європейського парламенту та Ради від 14 грудня 2022 року про цифрову операційну стійкість фінансового сектору;
- Резолюція Європейського Парламенту від 17 травня 2017 року про фінтех: вплив технологій на майбутнє фінансового сектору (2016/2243(INI));
- Повідомлення Комісії до Європейського Парламенту, Ради, Європейського центрального банку, Європейського економічного та соціального комітету та Комітету регіонів: План дій у сфері FinTech: для більш конкурентоспроможного та інноваційного європейського фінансового сектору (COM/2018/0109 final);
- Резолюція Європейського Парламенту від 8 жовтня 2020 року з рекомендаціями Комісії щодо цифрових фінансів: нові ризики в криптоактивах – регуляторні та наглядові виклики у сфері фінансових послуг, установ і ринків (2020/2034(INL));
- Делегований регламент Комісії (ЄС) 2024/1502 від 22 лютого 2024 року, що доповнює Регламент (ЄС) 2022/2554 Європейського Парламенту та Ради шляхом визначення критеріїв призначення сторонніх постачальників послуг ІКТ критично важливими для фінансових установ;
- та ряд інших» [14, с. 372-373].

Усі держави-учасниці ЄС зобов'язані дотримуватись вимог актів ЄС, а національне законодавство цих держав – не суперечити вказаним актам.

Водночас кожна держава-член деталізує ці правила за допомогою прийняття актів внутрішнього законодавства. Яскравим прикладом ефективної взаємодії європейського та національного права є Королівство Бельгія. М.С. Шаренко дослідивши бельгійське право, виділив такі акти, які формують регуляторне поле: «Кодекс економічного права, Закон від 11 березня 2018 року, що регламентує статус платіжних установ та емітентів електронних грошей; Королівський указ від 5 січня 2023 року, який впровадив жорсткі обмеження на розповсюдження віртуальних валют серед споживачів. Також варто звернути увагу на те, що система контролю у Бельгії розподілена між кількома органами, серед них Національний банк Бельгії, який здійснює макропруденційний нагляд за банками, страховиками та платіжними установами; Управління фінансових послуг та ринків (FSMA), який забезпечує захист прав споживачів, нагляд за фінансовими ринками, інвестиційними компаніями та маркетингом фінансових продуктів; Федеральна служба економіки (FBSE), яка спеціалізується на контролі платіжних сервісів саме з боку запобігання відмиванню коштів тощо» [14, с. 373].

Також М.С. Шаренко зауважив: «Відповідно до бельгійської моделі, будь-яка фінтех-діяльність (кредитування, управління активами, операції з електронними грошима) підлягає обов'язковому ліцензуванню. Компанії повинні забезпечувати безумовне дотримання регламенту GDPR щодо захисту персональних даних» [14, с. 373].

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ФІНТЕХ

2.1. Правове регулювання електронних платежів та відкритий банкінг за законодавством України

Якщо Європейський Союз вже має усталену систему нормативно-правових актів, то Україна в умовах сьогодення лише проходить етап формування національного правового режиму функціонування цифрових фінансів.

Основним регулятором такого правового інституту, як електронні платежі та відкритий банкінг, є Закон України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 № 1591-IX (далі – Закон № 1591-IX), який забезпечив імплементацію ключових положень окремих європейських директив й регламентів (за А.Є. Досужою: «Регламент (EU) 2023/1114 про ринки криптоактивів (MiCA), Регламент (EU) 2022/2554 про цифрову операційну стійкість фінансового сектору (DORA) та Директива (EU) 2015/2366 про платіжні послуги на внутрішньому ринку (PSD2)») та заклав підґрунтя для впровадження концепції відкритого банкінгу (Open Banking) [6, с. 268].

У даному нормативно-правовому акті «встановлені основи нормативно-правового регулювання електронних платежів та відкритого банкінгу, зокрема, визначено поняття «електронного (тобто дистанційного) платежу, платіжної операції, електронного платіжного засобу, електронних грошей», легалізовано діяльність небанківських фінансових установ, тобто небанківських надавачів платіжних послуг, питанню регулювання цифрових (електронних) грошей виділено цілу главу 5, врегульовано порядок виконання платіжних операцій, включаючи терміни та відповідальність за помилкові платежі, щодо відкритого банку (Open Banking) то Законом введено нових учасників ринку – надавачів послуг з ініціювання платіжних операцій та надавачів послуг з надання інформації за рахунками, також статтею 53 Закону встановлено обов'язок банків та інших надавачів платіжних послуг, що обслуговують рахунок, забезпечувати можливість доступу до даних клієнтів банках та стороннім надавачам платіжних послуг за умови отримання згоди самого клієнта» [12].

Паралельно з цим, як зауважила Ю. Вашай: «як регулятор фінансових процесів Національний банк України розробив і поступово впроваджує в дію підзаконні нормативно-правові акти, які деталізують механізми оверсайту платіжної інфраструктури та умови функціонування відкритого банкінгу; так, зокрема, 1 серпня 2025 р. НБУ ввів у дію регуляції щодо open banking, давши учасникам ринку перехідний період на адаптацію, і власне ці всі ініціативи безпосередньо мають на меті наближення українських правил до стандартів Євросоюзу і створення єдиних технічних стандартів для API-доступу» [5, с. 285].

Під електронними платежами в українському законодавстві розуміється дистанційна платіжна операція, якою є, згідно з пунктом 8 частини 1 статті 1 Закону № 1591-IX, «платіжна операція, що здійснюється із застосуванням засобів дистанційної комунікації». А платіжною операцією в розумінні пункту 54 частини 1 статті 1 вищевказаного Закону є «розпорядження ініціатора надавачу платіжних послуг щодо виконання платіжної операції». Дане визначення теж є не зовсім зрозумілим та відсилає до інших дефініцій. Зокрема, ініціатором є «особа, яка на законних підставах ініціює платіжну операцію шляхом формування та/або подання відповідної платіжної інструкції, у тому числі із застосуванням платіжного інструменту. До ініціаторів належать платник, отримувач, стягувач, обтяжувач» згідно з пунктом 21 частини 1 статті 1 Закону № 1591-IX, а надавачем платіжних послуг щодо виконання платіжної операції є відповідно до пункту 37 частини 1 статті 1 того ж Закону «юридична особа, яка в установленому цим Законом та нормативно-правовими актами Національного банку України порядку отримала право на надання послуг з ініціювання платіжної операції» [12].

І якщо Закон № 1591-IX містить достатньо визначень, пов'язаних з електронними платежами, то врегулювання відкритого банкінгу є дещо формальним. Так, К.В. Добрунова зауважує: «концепція відкритого банкінгу відображає трансформацію фінансового сектору в бік прозорості і безпечної взаємодії між традиційними банками та інноваційними технологічними

провайдерами, даний механізм реалізується через прикладні програмні інтерфейси (API), які дозволяють фінтех-сервісам законно оперувати даними клієнтів за умови отримання відповідного дозволу» [3, с. 553].

М.С. Шаренко дослідив: «Відповідно до законодавства та ініціатив НБУ, запуск Open Banking в Україні заплановано на серпень 2025 року, і ця трансформація передбачає створення сучасної екосистеми, в якій банки і платіжні установи через відкриті прикладні програмні інтерфейси надаватимуть доступ до фінансових даних клієнтів стороннім надавачам послуг. Головною метою цієї реформи є посилення конкуренції та розвиток інновацій, що дозволить користувачам консолідувати інформацію про свої рахунки в єдиних платформах для ефективнішого управління бюджетом» [3, с. 554].

Водночас К.В. Добрунова зауважила, що «попри затверджену у 2023 році Концепцію та активну розробку стандартів API, процес впровадження стикається з суттєвими викликами, технічний бар'єр зумовлений необхідністю великих інвестицій в застарілу IT-інфраструктуру банків та складністю уніфікації протоколів взаємодії, юридичні труднощі полягають у потребі детального регулювання питань кібербезпеки та відповідальності за витік даних, що вимагає адаптації українського законодавства до європейських стандартів, зокрема GDPR та ряду європейських директив. Окрім цього, успіх системи залежить від подолання соціальних бар'єрів, адже низький рівень фінансової грамотності, обмежений доступ до цифрових технологій у певних груп населення та загальна недовіра до передачі даних третім сторонам можуть сповільнити адаптацію ринку. Таким чином, повноцінне функціонування відкритого банкінгу можливе лише за умови побудови надійної технічної бази, чіткої правової відповідальності та підвищення цифрової культури споживачів» [3, с. 554].

Найбільш влучним визначенням є дефініція, запропонована Є.Г. Середою та О.Д. Гордей. Згідно з нею «відкритий банкінг – модель, що передбачає отримання постачальниками послуг банківських і платіжних даних про клієнта, а також здійснення банківських операцій за його дорученням» [1, с. 19].

2.2. Правовий статус віртуальних активів та криптовалют

Велика кількість науковців стверджує, що «попри тривалу правову невизначеність статусу віртуальних активів та криптовалют, лідерство України за кількістю криптокористувачів у світі зробило питання їхнього законодавчого врегулювання дуже актуальним. Наразі Україна активно розробляє нормативну базу для легітимізації віртуальних активів, однак процес формування правового поля ще досі триває» [9, с. 45].

А.В. Кісіль й В.Ю. Пряміцин дослідили, що «останніми роками поняття «криптовалюта» здобуло широкого поширення у суспільстві та науці, що пояснюється стрімким зростанням ринкової ціни цих цифрових активів, так, за своєю суттю криптовалюта є формою цифрових грошей, одиницею яких виступає монета – коїн. Популярність та перевага цього типу грошей полягає в тому, що у них високий рівень захищеності від фальсифікації, адже завдяки криптографічному шифруванню дані нереально скопіювати чи підробити. Однак проблемою залишається те, що на національному рівні наразі відсутня спеціальна законодавча база для врегулювання операцій з цифровими грошима і валютами, а тому, через брак офіційного нормативного визначення та прямих нормативно-правових обмежень, операції з купівлі, зберігання і використання криптовалют в Україні залишаються легальними, хоча й перебувають за межами чітко визначеного правового поля» [7, с. 8].

«Спроби законодавчого врегулювання ринку криптовалют та віртуальних (цифрових) активів в Україні тривають з 2017 року, власне, саме тоді було ініційовано розгляд трьох ключових документів-проектів: Закону «Про обіг криптовалюти в Україні» № 7183 від 06 жовтня 2017 року, Закону України «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» № 7183-1 від 10 жовтня 2017 року, Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні)» № 7246 від 30 жовтня 2017 року. Вже пізніше у 2019 році питання оподаткування намагалися вирішити через проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу

України та деяких інших законів України щодо оподаткування операцій з криптоактивами» № 2461 від 15 листопада 2019 року. Наступний, оновлений етап законотворчості, розпочався в 2020 році з появою проєкту Закону «Про віртуальні активи» № 3637 від 11 червня 2020 року та проєкту Закону «Про токенизовані активи та криптоактиви» № 4238 від 05 листопада 2020 року», - пояснила К.Г. Некіт [9, с. 45-46].

Також К.Г. Некіт дослідила, що «особливо жваву дискусію викликав проєкт Закону «Про обіг криптовалюти в Україні № 7183, зокрема запропонована ним дефініція, згідно з якою криптовалютою є програмний код (послідовність із символів та цифр), який є об'єктом права власності, виступає засобом обміну і фіксується в системі блокчейн як облікова одиниця. Такий підхід українського законодавця показав прагнення наслідувати світову практику, зокрема в частині того, що криптовалюту мали визнати не грошима, а специфічним товаром, до транзакцій з яким треба застосовувати норми до договору міни. На противагу цьому, критики такого підходу стверджували, що таке визначення криптовалюти помилково відносить її до об'єкта права інтелектуальної власності, що в результаті мало б правовим наслідком виплату роялті та встановлення строків авторської охорони», але, на думку дослідниці, таке твердження є не зовсім обґрунтованим, адже проєкт Закону прямо не стверджує, що криптовалюта є об'єктом інтелектуальних прав, на противагу цьому, в законопроєкті вказано, що криптовалюта є об'єктом права власності, що корелює з правовим статусом грошей як об'єкта цивільних прав [9, с. 45-46].

«Еволюція українських законотворчих ініціатив свідчить про поступовий перехід до вузького терміну «криптовалюта», що використовувався у перших законопроєктах, до більш комплексних категорій, таких як криптоактиви, токенизовані та віртуальні активи. І попри те, що в побуті ці поняття часто вживаються як синоніми, обмеження лише терміном «криптовалюта» у ранніх документах, зокрема у проєкті Закону «Про обіг криптовалюти в Україні» № 7183 було методологічно помилковим, адже такий підхід упускав врегулювання інших

видів цифрових активів, насамперед токенів. Спроба розширити термінологію була зроблена у проєкті Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні)» № 7246, де з'явилося поняття «віртуальний актив». Однак цей проєкт мав логічну суперечність, адже визначав всі криптоактиви через поняття «токен», що знову зумовлювало змішування різних за природою об'єктів. Важливим кроком став прийнятий в 2021 році в другому читанні проєкт Закону «Про віртуальні активи» № 3637, де термін «криптовалюта» був повністю замінений на «віртуальний актив». Законодавець визначив його як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав і має вартість, але дане визначення теж є проблематичним, оскільки за своєю суттю криптовалюта є майновим благом. Водночас стаття 6 даного законопроєкту визначила віртуальний актив об'єктом права власності, наділивши власника тріадою правомочностей – володінням, користуванням та розпорядженням», - зауважила науковиця К.Г. Некіт [9, с. 47].

Вчені зауважують, що «додаткові труднощі створює наявність іншого законодавчого визначення у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів ...» від 06.12.2019 року, де віртуальний актив описаний як цифрове вираження вартості згідно зі стандартами Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF)». Це визначення впроваджене виключно для цілей фінансового моніторингу і є малопридатним для цивільного обігу. Саме тому для ефективного регулювання доцільно чітко розмежовувати власне криптовалюти, які не посвідчують прав вимоги, та токени, що є аналогами цінних паперів, забезпечуючи для кожного з них відповідних правовий режим [9, с. 48-49].

Враховуючи вищенаведений аналіз чинної нормативно-правової бази, що врегульовує правовий статус віртуальних активів та криптовалют, можна зауважити, що криптовалюта в Україні ще до сих пір перебуває поза межами правового регулювання, не маючи офіційно закріпленого статусу в законодавстві.

Попри численні спроби законодавця врегулювати ринок цифрових активів, запропоновані проєкти законів наразі не забезпечують належного результату.

Для цього А.В. Кісіль пропонує: «Внести зміни до Цивільного кодексу України, які визначають криптовалюту та віртуальні активи як об'єкти цивільних прав, створити спеціалізований регулятор, відповідальний за контроль та ліцензування, та забезпечити гарантії верховенства права, що дозволить компаніям вийти «з тіні» та отримати юридичний захист» [7, с. 10].

2.3. Правовий аспект використання технологій штучного інтелекту та блокчейн у фінансових послугах

Сучасний етап розвитку фінансових послуг визначається стрімкою взаємодією та інтеграцією блокчейну у штучного інтелекту, що насправді видозмінює традиційні підходи до обліку даних та безпеки даних в цілому. Блокчейн як децентралізований цифровий реєстр забезпечує незмінність і прозорість транзакцій, створює єдине джерело достовірних даних, і власне дана технологія мінімізує участь посередників (наприклад, банків), замінюючи їх консенсусними протоколами та криптографічними алгоритмами, що значно прискорює юридичне підтвердження правочинів.

Так, «цінність блокчейну полягає у здатності його інтегруватися з існуючими ІТ-системами (як-от, ERP) та традиційними активами – валютами, акціями, дозволяючи фінансовим установам значно знижувати операційні витрати, а головною економічною перевагою є усунення посередників, що прискорює узгодження угод та мінімізує будь-які ризики», - зауважила Г.М. Мутерко [8, с. 5-7].

У цілому, найбільш перспективним інструментом блокчейну є смарт-контракти, якими є програмні алгоритми, що автоматично виконують умови договору без участі третіх сторін. Як зазначає С.С. Кучерівська: «Це трансформує не лише фінанси, а й охорону здоров'я, логістику та державне управління. Зокрема, децентралізація підвищує інформаційну безпеку, тому що відсутність

єдиного центрального вузла робить систему стійкою до хакерських атак та витоків даних» [8, с. 8].

Щодо симбіозу блокчейну зі штучним інтелектом (далі – ШІ), то М.В. Яцко дослідив, що «інтеграція блокчейну з ШІ дозволяє здійснювати автоматизований аудит та фінансовий моніторинг у режимі реального часу, це дає змогу виявити аномалії миттєво, не чекаючи завершення звітного періоду. Великі корпорації, як-от Microsoft (платформа Azure BaaS) та IBM, уже активно впроваджують такі рішення для створення прозорих систем обліку, де підrobка чи знищення записів стає технічно неможливою» [8, с. 9-10].

Якщо розглянути безпосередньо використання технологій ШІ та їх вплив на фінансову галузь, то варто звернути увагу на те, що системи штучного інтелекту є дуже поширеними у фінансовій системі України. О.І. Горяча виділила ключові ШІ-інструменти у фінансовій галузі, серед них: «чат-боти, робоедвайзинг, роботи-колектори, мікрокредитування, аутентифікація споживачів, Big Data, електронний гаманець, краудфандингові платформи» [2, с. 11].

Досить детально застосування ШІ у фінансовій сфері пояснили О.С. Тома та О.М. Мякишевська. Так, «у сфері операційної діяльності та обслуговування використовується так звана «автоматизація рутини», тобто впроваджуються роботизовані системи для введення даних, які прискорюють обробку інформації та мінімізують операційні витрати, чат-боти і віртуальні помічники на базі NLP забезпечують підтримку 24/7, розвантажуючи персонал, а глибоке навчання (Deep Learning) дозволяє адаптування продукти під конкретного клієнта, що підвищує його лояльність», - стверджує О.С. Тома [2, с. 12].

О.М. Мякишевська вказала, що «у напрямку аналітики та прогнозування у фінансовій галузі нейронні мережі та регресійні моделі допомагають точніше передбачати тренди і мінімізувати ризики, ШІ здійснює аналіз настроїв, відтак моніторинг соцмереж та новин дозволяє оперативно реагувати на ринкові зміни та приймати якісніші рішення, а спеціальні моделі допомагають у виборі оптимальних активів для інвестиційного портфеля» [2, с. 12].

О.С. Тома дослідив: «При управлінні ризиками та безпеці важливе значення має кредитний скоринг, адже аналіз поведінкових моделей забезпечує об'єктивність рішень та знижує відсоток неповернення кредитів. Крім того, ШІ-інструменти допомагають протидіяти шахрайству, адже виявлення нетипових дій або надмірної активності у транзакціях посилює прозорість та безпеку фінансових операцій, а машинне навчання дозволяє вчасно ідентифікувати загрози та реагувати на них» [2, с. 12].

«У сфері фінансового аудиту, юридичного супроводу фінансової діяльності та податкового планування ШІ використовується із великим поширенням. Зокрема, автоматизована перевірка звітності підвищує достовірність даних та прискорює аудиторські процеси, також ШІ автоматизує аналіз контрактів, що пришвидшує роботу з документами та знижує ймовірність правових помилок, а прогнозування зобов'язань та оптимізація витрат допомагають знизити усі фіскальні ризики» [2, с. 12].

Однак якщо розглядати безпосередньо правовий аспект використання технологій штучного інтелекту та блокчейну в фінансовій галузі, то можна звернути увагу на те, що нормативно-правове регулювання даного процесу – відсутнє. Україна, будучи провідною державою по впровадженні даних процесів у фінансову сферу, має недостатній рівень правового регулювання. На міжнародному рівні даний процес перебуває на етапі становлення, зокрема в рамках Європейського Союзу було прийнято Регламент ЄС про штучний інтелект 2024/1689 від 13 червня 2024 року, Регламент ЄС про ринки криптоактивів 2023/1114 від 31 травня 2023 року (MiCA), Регламент ЄС 2016/679 від 27 квітня 2016 року (Загальний регламент про захист даних) тощо.

РОЗДІЛ 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ФІНТЕХ

3.1. Наявні проблеми кібербезпеки та захисту персональних даних споживачів фінтех-послуг

Впровадження новітніх технологій та діджиталізація фінансових процесів зумовлюють виникнення ряду ризиків, серед яких можна виділити наступні.

Так, С.П. Сас зазначає, що «цифрова трансформація не тільки допомагає моніторити ризики, а й сама спричиняє нові кіберзагрози, що може бути критичним для платіжних систем, адже проблема безпеки та захисту даних є однією з ключових при здійсненні платежів та розрахунків. Крім того, виклики у сфері конфіденційності даних конкретної особи виникають через масове використання великих даних (Big Data), штучного інтелекту та мережевої інтеграції» [13, с. 9-10].

З-поміж регуляторних та інституційних проблем варто виділити нерозвинуті механізми захисту, зокрема й відсутність чітких вимог до кібербезпеки та захисту персональних даних саме у фінтех-секторі. Також неочевидною проблемою є проблема ідентифікації, яка в цілому в Україні є розвиненою на високому рівні, але водночас є проблеми щодо надійного захисту персональних профілів в частині того, що часто ідентифікацію користувачів можуть пройти шахраї. Особливо поширеною ця проблема є в кредитних договорах, укладених за допомогою мобільних застосунків банків, або ж фінансових установ по типу «Манівео», адже часто буває так, що люди дізнаються про наявність у них заборгованостей за кредитними договорами, укладеними в електронній формі, де вказано, що відповідна особа пройшла ідентифікацію, однак в дійсності такої ідентифікації особа не проходила.

Це ж стосується людського фактора, адже недостатній рівень знань населення щодо безпечної роботи у цифровому просторі, в тому числі при використанні фінтех-продуктів, є стримуючим чинником, оскільки споживачі не завжди можуть ефективно протидіяти ризикам у цифровізованому середовищі.

Не останню роль у проблемі кібербезпеки відіграє дія правового режиму воєнного стану, адже виклики воєнного стану посилюють необхідність у зміцненні інституційної спроможності регуляторів щодо нагляду за безпекою фінансових операцій, і водночас можливість забезпечення такого зміцнення є дещо обмеженою, оскільки фінансування пріоритетно спрямовується на підтримку обороноздатності країни.

3.2. Шляхи адаптації українського законодавства до стандартів Європейського Союзу у сфері фінтех

Сучасна світова фінансова «архітектура» наразі зазнає ґрунтованих змін, поступово переходячи до цифрової моделі функціонування, відтак цей процес характеризується всеохопною автоматизацією платіжних операцій, активним впровадженням криптоактивів, смарт-контрактів та розробкою цифрових валют центральних банків. Для України, яка визначила стратегічний курс на інтеграцію до європейського економічного простору, дуже важливим завданням стає гармонізація національного правового поля із нормами права Європейського Союзу.

А.Ю. Досу́жа та О.К. Паращенко зазначили, що «на відміну від країн ЄС, де регулювання фінтеху базується на цілісній Стратегії цифрових фінансів (Digital Finance Strategy, 2020), українське законодавство наразі показує певну «фрагментарність», яка створює реальні перешкоди для повноцінного розвитку ринку інноваційних послуг. Європейський підхід до регулювання цифрової екосистеми є зразковим з точки зору його системності, а його фундамент становлять три ключові акти – Регламент ЄС про ринки криптоактивів 2023/1114 від 31 травня 2023 року (MiCA), який уніфікує правила обігу віртуальних активів та ліцензування їхніх постачальників, Регламент ЄС 2022/2554 Європейського парламенту та Ради від 14 грудня 2022 року про цифрову операційну стійкість фінансового сектору (DORA), та Переглянута Директива про платіжні послуги (PSD2, 2015/2366, яка замінила Директиву про платіжні послуги (PSD) 2007/64/ЄС, та яка фактично стала основою для впровадження концепції «відкритого банкінгу» (Open Banking). Така нормативна база дозволяє ЄС

впроваджувати нові технології у фінансову сферу, при цьому мінімізувати ризики та забезпечувати високий рівень захисту прав споживачів. Дослідники Д. Арнер та Р. Баклі підтверджують, що ефективність європейської моделі полягає у принципах технологічної нейтральності та ризик-орієнтованого нагляду» [6, с. 268-269].

О.К. Паращенко каже, що «Україна вже зробила вагомі кроки у напрямку діджиталізації фінансів, що підтверджується високими статистичними показниками, зокрема частка безготівкових розрахунків перевищує 90%, а рівень цифрової грамотності населення є достатньо високим для сприйняття нових технологій. Але правове регулювання суттєво відстає від впроваджених рішень. Хоча й Закон України «Про платіжні послуги» успішно імплементував основні засади Директиви PSD2, базовий Закон «Про віртуальні активи» наразі так і не набув чинності у зв'язку з необхідністю узгодження з податковими нормами. Окрім того, в Україні зберігається секторальна модель нагляду, де повноваження розподілені між Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Міністерством цифрової трансформації України, що подекуди призводить до дублювання функцій та відсутності єдиної координації» [6, с. 268-269].

Вважається, що основними шляхами адаптації українського законодавства до європейських стандартів мають стати «поетапна імплементація положень MiCA та DORA, що дозволить створити передбачуване середовище для інвесторів та забезпечити стійкість фінансової інфраструктури до кіберзагроз. Не менш важливим чинником є реформування інституційної моделі управління ринком цифрових активів, що може передбачати створення єдиного національного регулятора або посилення міжвідомчої координації. Крім того, пріоритетним є розвиток проєкту е-гривні, що сприятиме приєднанню України до єдиної платіжної зони SEPA та полегшить транскордонну інтеграцію» [6, с. 269-270].

А отже, шлях вдосконалення українського законодавства до стандартів ЄС у сфері фінтеху має виходити поза межі копіювання норм регламентів ЄС, а має

включати в себе вдосконалення механізмів ліцензування фінтех-провайдерів, впровадження європейських стандартів фінансового моніторингу згідно з рекомендаціями FATF та формування правових засад для використання токенизованих активів. Виключно за умови створення прозорого та безпечного регуляторного середовища Україна зможе повноцінно «влитися» до цифрового економічного та фінансового простору Європейського Союзу, забезпечивши стабільний розвиток фінансових технологій, довіру з боку користувачів та міжнародних партнерів [6, с. 269-270].

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного в даній курсовій роботі дослідження правового регулювання та перспектив розвитку фінтех-індустрії в Україні та в світі було досягнуто наступних висновків.

Зокрема, фінтех-індустрія постає як досить складна міждисциплінарна система, що змінює звичні фінансові інститути через впровадження Big Data, API та децентралізованих рішень. Ключовими перевагами цього сектору є висока швидкість операцій, персоналізація послуг та зниження витрат, але її розвиток супроводжується специфічними правовими ризиками і потребою в посиленому захисті прав споживачів у цифровому середовищі.

Аналіз українського законодавства та законотворчості в цілому свідчить про те, що спроби врегулювання ринку віртуальних активів в Україні тривають ще з 2017 року, пройшовши шлях від вузького визначення «криптовалюти» як програмного коду до комплексного поняття «віртуальний актив». Еволюція ініціатив (від законопроектів № 7183 до № 3637) показує намір законодавця наділити віртуальні активи статусом об'єкта права власності, що в цілому корелює правовим статусом грошей у цивільному праві. Проте на сьогодні криптовалюти в Україні все ще перебувають поза правовим полем через відсутність офіційно закріпленого статусу та необхідність узгодження базового законодавства з податковими нормами. Для подолання цього правового вакууму доцільним вбачається внесення змін до Цивільного кодексу України та створення спеціальної установи, яка би була регулятором фінтех-індустрії в нашій державі.

Особливу роль в трансформації фінансів відіграє взаємодія блокчейну та популярного в умовах сьогодення штучного інтелекту (ШІ). Технологія блокчейн дозволяє мінімізувати участь посередників за допомогою смарт-контрактів, а інструменти ШІ, починаючи з чат-ботів і кредитного скорингу і закінчуючи системами протидії шахрайству та автоматизованим аудитом, досить сильно підвищують операційну ефективність та безпеку фінансових операцій. Одночасно з цим правове регулювання використання ШІ в Україні, у тому числі ШІ в сфері фінансів, перебуває тільки на етапі становлення, однак у перспективі

таке регулювання має відповідати вимогам Регламенту ЄС про штучний інтелект, адже Україна прагне стати частиною європейської спільноти.

Також впровадження фінтех-інновацій породжує деякі виклики у сфері кібербезпеки та захисту персональних даних. Зокрема, проблеми ідентифікації користувачів, ризики масового використання Big Data та недостатній рівень цифрової грамотності населення створюють підґрунтя для дій шахраїв, особливо в сфері онлайн-мікрокредитування. Умови дії правового режиму воєнного стану в Україні додатково загострюють потребу зміцнення інституційної спроможності регуляторів фінтех-індустрії та захисту критичної фінансової інфраструктури.

Стратегічним вектором розвитку для України є гармонізація національного законодавства з актами Європейського Союзу, такими як Регламент MiCA (щодо криптоактивів), Регламент DORA (щодо цифрової стійкості), PSD2 (щодо платіжних послуг та Open Banking). Але навіть попри досить успішну імплементацію засад PSD2 у Законі України «Про платіжні послуги», українське правове поле залишається дуже обмеженим через досить вузьке регулювання та затримку в набутті чинності Законом України «Про віртуальні активи».

Отже, підсумовуючи, шлях вдосконалення українського фінтех-законодавства (яке наразі є нерозвиненим) має включати в себе поетапне впровадження європейських нормативів, реформування моделі управління ринком цифрових активів і розвиток проєкту е-гривні для інтеграції в єдину платіжну зону Євросоюзу. А створення прозорого, передбачуваного та безпечного регуляторного середовища є обов'язковою умовою для вступу України до Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гордей О.Д., Середа Є.Г. Використання Open Banking у банківській системі України: можливості та ризики. *Підприємництво та інновації*. 2024. Вип. 31. С. 18-24. URL: <https://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/645/628> (дата звернення: 01.05.2026).
2. Горяча О.І., Тома О.С., Мякишевська О.М. Впровадження інноваційних фінансових інструментів з використанням технологій штучного інтелекту. *Актуальні питання економічних наук. Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок*. С. 1-21. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/674/673> (дата звернення: 01.05.2026).
3. Добрунова К.В., Шаренко М.С. Open Banking в Україні: потенціал розвитку та переваги для споживачів. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Вип. 1. С. 552-556. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/93da1ea6-13a6-4cf3-a018-3fdebc77a8c1/content> (дата звернення: 01.05.2026).
4. Дорошенко О.О. Становлення сектору FINTECH: можливості та ризики в умовах цифрової економіки. *Актуальні проблеми економіки. Фінанси, банківська справа та страхування*. 2023. Вип. 1 (259). С. 24-34. URL: https://economics.net/wp-content/uploads/2023/01/2.23._topic_-Olena-O.-Doroshenko-24-34.pdf (дата звернення: 01.05.2026).
5. Дорошенко О., Вашай Ю. Європейський досвід державного регулювання ринку електронних платежів та можливості його адаптації в Україні. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. Вип. 11. С. 280-291. URL: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/367/355> (дата звернення: 01.05.2026).
6. Досужа А.Є., Паращенко О.К. Правове регулювання цифрових фінансів в ЄС і Україні: порівняльний аналіз. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Вип. 06. Ч. 2. С. 266-272. URL:

<https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/346447/333428> (дата звернення: 01.05.2026).

7. Кісіль А.В., Пряміцин В.Ю. Правовий статус криптовалют в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Вип. 1 (36). С. 8-11. URL: https://pjv.nuoua.od.ua/v1_2021/1_2021.pdf#page=8 (дата звернення: 01.05.2026).

8. Мутерко Г.М., Кучерівська С.С., Яцко М.В., Малець В.В. Впровадження блокчейн-технологій в економіці України: переваги та виклики. *Академічні візії*. 2023. Вип. 26. С. 1-13. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/798/724> (дата звернення: 01.05.2026).

9. Некіт К.Г. Розвиток правового регулювання обігу віртуальних активів (криптовалют) в Україні. *Часопис цивілістики. Цивілістичні проблеми ІТ-права*. 2020. Вип. 44. С. 45-50. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/42357d88-25ae-42f1-8686-5e06c2dac18b/content> (дата звернення: 01.05.2026).

10. Півняк Юліанна, Гребенюк Наталя. Значущість та перспективи розвитку FINTECH сектору в майбутньому України. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. Р. 3. Вип. 6, 2024. С. 34-44. URL: <https://isg-journal.com/isjmef/article/download/895/500/944> (дата звернення: 01.05.2026).

11. Приходько В.О., Ставерська Т.О. Переваги та недоліки фінансових технологій. URL: <https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/a9ba2234-d1d1-43dd-bb0f-c33f3c90d30b/content> (дата звернення: 01.05.2026).

12. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20/ed20251226/paranz_1#n3 (дата звернення: 01.05.2026).

13. Сас С.П., Солук О.Б., Клек А.Р. Регулювання розвитку фінтех-екосистеми в Україні в умовах цифровізації суспільства. *Current Problems of Sustainable Development*. 2025. Вип. 3. Ч. 2. С. 7-14. URL: <https://journals.csr.com.ua/index.php/sustainability/article/download/82/81> (дата звернення: 01.05.2026).

14. Шаренко М.С. Правове регулювання FINTECH у Королівстві Бельгія. *Науковий Вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2024. Вип. 83: ч. 2. С. 371-375. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/32a0fcc5-be94-463b-8012-7561e63d022c/content> (дата звернення: 01.05.2026).
15. Шевченко О.М., Рудич Л.В. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/files/original/25/7846/de26ea4d5a4ec1714d6d074e6e4aef8acd1c71be.pdf> (дата звернення: 01.05.2026).